

میراث شطرنجی آرخین

آکساندر کوتوف

جلد چهارم: آخر بازی

ترجمه: آبتین گلکار

سرپرستی و پشتیبانی: خشایار مصطفوی کاشانی

بنام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد

میراث شطرنجی آلمخین

جلد چهارم: آخر بازی

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج
آکساندر کوتوف

ترجمه: آبتین گلکار

WWW.ACHMAZSTORE.IR

سرپرستی و پشتیبانی:

خشایار مصطفوی کاشانی

انتشارات فرزین

۱۳۹۱

سرشناسه : کوتوف، الکساندر الکساندروویچ ۱۹۱۳-م . Kotov, Aleksandr Aleksandrovich
 عنوان و نام پدیدآور : میراث شطرنجی آلهین / الکساندر کوتوف، ترجمه آبتین گلکار سرپرستی و پشتیبانی خشایار مصطفوی کاشانی
 مشخصات نشر : تهران، فرزین، ۱۳۹۰-۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری : ج ۲، مصور، عکس.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۱۷-۴۸-۹، ج ۲، ۸۵۰۰۰۰، ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۱۷-۲۵-۰، ج ۱، ۶۵۰۰۰
 ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۱۷-۲۸-۹، ج ۲، ۸۰۰۰۰، ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۱۷-۲۳-۵، ج ۳، ۷۵۰۰۰

وضعیت فهرست نویسی : فہما
 یادداشت : عنوان اصلی، Shakhmatnoe nasledie Alekhina, 1982.
 یادداشت : ج ۲ (چاپ اول، ۱۳۹۰).
 یادداشت : ج ۳ (چاپ اول، ۱۳۹۰). (فہما)
 یادداشت : ج ۴ (چاپ اول، ۱۳۹۱). (فہما)
 یادداشت : کتابنامه.
 مفرجات : ج ۱، زندگینامه، تئوری گشایشها، ج ۲، تاکتیک و ترکیب، ج ۳، حمله و دفاع، ج ۴، آخر بازی
 موضوع : آلهین، الکساندروویچ ۱۸۹۲-۱۹۴۶ م.
 موضوع : شطرنج بازان - روسیه
 موضوع : شطرنج - بازی‌ها
 شناسه افزوده : گلکار، آبتین ۱۳۵۶-، مترجم
 رده بندی کنگره : GV۱۲۳۷/۲۷۱۳۹۰
 رده بندی دیویی : ۷۹۲/۱۵۹
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۲۹۳۳۱۱

فرزین انتشارات فرزین

میراث شطرنجی آلهین (جلد چهارم: آخر بازی)

نویسنده: الکساندر کوتوف

مترجم: آبتین گلکار

سرپرستی و پشتیبانی: خشایار مصطفوی کاشانی

اجرای جلد: طرح یسنا

ناظر فنی: بهنام یوسفی

چاپ و صحافی: طیفنگار

شمارگان: ۱۲۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۱

بها: ۸۰۰۰ تومان

ISBN: 978-600-5017-48-9

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۱۷-۴۸-۹

انتشارات فرزین: خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دانشگاه، شماره ۱۷۴

تلفن فروشگاه: ۶۶ ۴۶ ۲۴ ۰۶ دفتر مرکزی: ۶۶ ۴۸ ۴۱ ۹۰

فهرست

	اهدای کتاب	
پنجم	
۸۳۳ فصل چهاردهم. آخربازی سوارهای سنگین	
۸۳۴ بهره‌برداری از موقعیت نامساعد شاه حریف	
۸۵۲ وجود پیاده‌رونده	
۸۷۹ فصل پانزدهم. تکنیک آخربازی آلمین	
۹۰۳ فصل شانزدهم. اسب یا فیل؟ کدام در آخربازی قویتر است؟	
۹۰۴ فیل در برابر اسب	
۹۰۹ فیل در برابر اسب با حضور رخها	
۹۳۳ فصل هفدهم. آخربازیهای اسب	
۹۴۳ مبارزه اسبها با حضور رخها	
۹۵۱ فصل هجدهم. آخربازیهای فیل	
۹۵۸ مبارزه فیله با حضور رخها	
۹۷۷ فصل نوزدهم. آخربازیهای رخ	
۹۷۸ ساختار پیاده‌ای بهتر	
۹۸۵ وجود پیاده‌های رونده	
۹۹۴ موقعیت فعال سوارها	
۱۰۱۱ فصل بیستم. آخربازیهای وزیر، برتری تفاوت	
۱۰۱۱ آخربازیهای وزیر	
۱۰۲۱ برتری تفاوت	
		پیوستها
۱۰۳۳ پیوست ۱. فهرست بازیکنان	
۱۰۳۵ پیوست ۲. فهرست گشایشها	

اهدای کتاب

ترجمه این کتاب را با فروتنی بسیار به تمامی کسانی اهدا می‌کنیم که پاس حرمت این بازی باستانی ایرانیان را نیکو نگاه داشته و برای ترویج شطرنج در میان جوانان و نوجوانان این سرزمین بی‌شائبه خدمت کرده و می‌کنند، در هرکجا و هرمقامی که باشند.

هرچه گفتیم جز حکایت دوست

در همه عمر از آن پشیمانیم

(سعدی)

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

خشایار مصطفوی کاشانی، آبتین گلکار

تهران، پاییز ۱۳۹۱

WWW.ACHMAZSTORE.IR

WWW.ACHMAZSTORE.IR

آخر بازی سوارهای سنگین

هنگام تعویض سوارها در ماهیت مبارزه شطرنجی تغییرات کیفی رخ می‌دهد. خطر حمله‌های ماتی علیه شاه کاهش می‌یابد و به همین دلیل این مهره که در وسط بازی تحرک اندکی دارد، در آخر بازی بسیار شجاع می‌شود و به کانون مبارزه می‌شتابد.

این حالت در اکثر آخر بازیها رخ می‌دهد، ولی آخر بازیهای هم هست که در آنها باز باید مراقب شاه بود و نمی‌توان آن را به وسط میدان مبارزه فرستاد. این حالت در مواردی روی می‌دهد که هر شطرنج‌باز یک وزیر و یک رخ یا یک وزیر و دو رخ داشته باشد. در این گونه آخر بازیها سوارهای سنگین به راحتی می‌توانند علیه شاه حریف حمله ماتی ایجاد کنند.

هنگامی که وزیرها و رخها روی صفحه باقی می‌مانند، مبارزه همیشه ماهیت یکسانی نخواهد داشت. از یک طرف، هنوز تهدیدهای ماتی به طور کامل از میان نرفته است و به همین دلیل مبارزه از جنبه‌هایی یادآور مرحله وسط بازی است. از طرف دیگر، عناصر زیادی از مرحله آخر بازی نیز در کار است: قوای اندکی روی صفحه باقی مانده، پیاده‌های رونده اهمیت فراوانی پیدا کرده‌اند و در برخی از موارد خود شاه نیز وارد کارزار شده است.

بدین ترتیب وضعیتی پیش می‌آید که همزمان ویژگیهای وسط بازی و آخر بازی را داراست. بازیکن باید همزمان با اجرای طرحهای معمول برای آخر بازی، از ایده‌های وسط بازی نیز غافل نشود. این امر ماهیت خاصی به بازی می‌دهد که با وسط بازی یا آخر بازیهای عادی تفاوت دارد. بیهوده نیست که پ.رومانوفسکی، استاد برجسته، آخر بازیهای وزیر و رخ را «چهارمین مرحله بازی شطرنج» خوانده است.

در بازیهای آلتین نمونه‌های بسیاری وجود دارد که در مرحله پایانی آنها دقیقاً

همین مبارزه وزیر و رخها درمی گیرد. آلتخین در برخی از موارد موفق شد الگوهای درخشانی از نبرد در این گونه آخر بازیها را پدید آورد. از این نمونه‌ها می‌توان قواعدی برای عملیات طرفین در این وضعیتها یافت و قانون مبارزه در این مرحله را درک کرد.

در آخر بازیهای وزیر و رخ دو عامل سرنوشت‌ساز برتری یکی از طرفین را رقم می‌زنند: (۱) موقعیت شاه، (۲) وجود پیاده‌های رونده. از همینجا روشن می‌شود که در چنین وضعیتهایی قواعد وسط بازی و آخر بازی در هم تنیده‌اند، زیرا موقعیت شاه و امنیت آن، دغدغه مرحله وسط بازی است، در حالی که پیاده‌های رونده در آخر بازی اهمیت اساسی پیدا می‌کنند.

11... ♖ c7 12. ♔ d3 ♠ fe8

13. ♚ b1

کنار بردن شاه برای حالتی که ستون c باز شود و نیز گریختن از احتمال کیش در f4 در بسیاری از شاخه‌ها وجود دارد.

13... ♗ f8

این حرکت ابتکار عمل را به سفید می‌دهد. سیاه می‌بایست با 13... a6 و سپس c6-c5 یا حتی b6-b5 ادامه می‌داد.

14. ♗ x f6

سفید با گرفتن زمان (تمپو) اسب c3 را برای حمله به جناح شاه بسیج می‌کند.

14... ♗ x f6 15. ♗ e4 c5

دفاع عالی. ادامه زیر بدتر بود:

15... ♗ e7 16. ♗ eg5 f5 (16... g6

17. h5) 17. ♗ e5

عقب‌نشینی فیل به d8 نیز چندان سودی به

بهر برداری از موقعیت

نامساعد شاه حریف

بازی ۲۹۶. گامبی وزیر

فروشگاه آلتخین - بوگولیووف طرح

نوزدهمین بازی رویارویی تهرمانی جهان

آلمان، هلند ۱۹۲۹

1. d4 ♗ f6 2. c4 c6 3. ♗ f3 d5

4. ♗ c3 e6 5. ♗ g5 ♗ bd7 6. e4

dxe4 7. ♗ xe4 ♗ e7 8. ♗ c3 0-0

9. ♖ c2 b6 10. 0-0-0

جلوگیری از حرکت آزادکننده c6-c5، زیرا

در این صورت پس از 11. dxc5 ♗ xc5

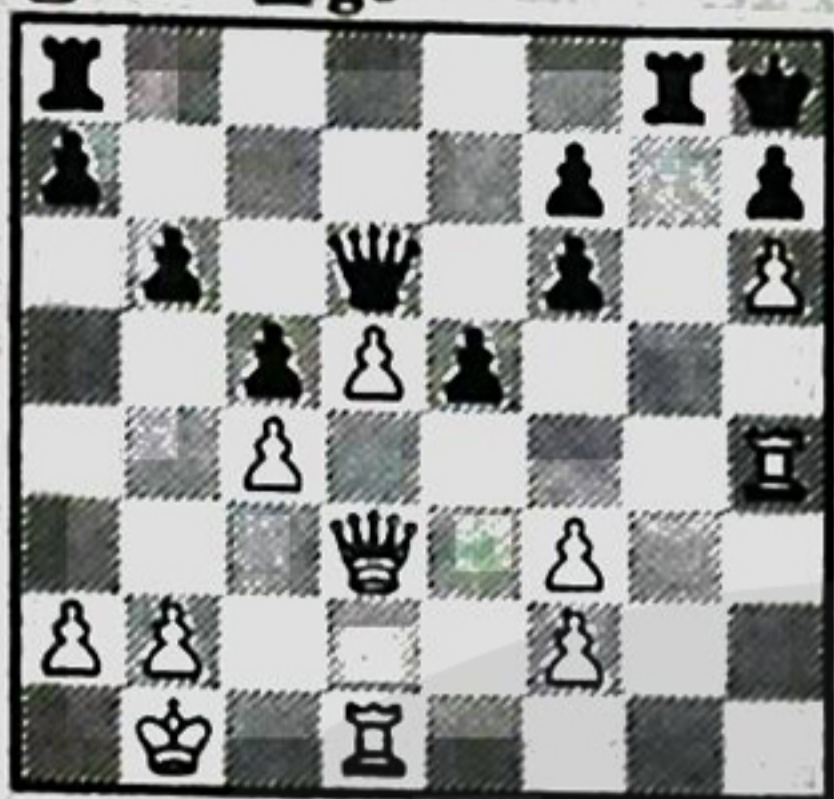
حرکت 12. ♗ b5 برای سیاه ناخوشایند

خواهد بود.

10... ♗ b7 11. h4!

تدارک نمونه‌وار برای حمله به شاه.

24. ♔xd3 ♖g8

باید ویژگیهای وضعیت حاصل را بررسی کنیم. روی صفحه تعادل قوا برقرار است. سیاه تنها ستون باز، یعنی ستون g، را در اختیار دارد که ظاهراً باید به او برتری بدهد. ولی یک نقطه ضعف در اردوی سیاه وجود دارد: ناامنی شاه خودی. همین عامل موجب دگرگونی اساسی در ارزیابی وضعیت می شود.

25. f4! ♖g6 26. ♔f5 a6 27. ♖e1
exf4

حرکت اجباری. در صورت 27... ♖e8 ادامه زیر نتیجه را رقم می زند:

28. ♖h5 b5 29. fxe5 fxe5
30. ♖xe5 ♖xe5 31. ♔xe5+
♔xe5 32. ♖xe5 ♖xh6 33. b4!

و سفید دو پیاده رونده متصل به دست می آورد.

28. ♖xf4 ♖xh6

آلمین پیاده قربانی می دهد تا ستونی را باز کند و به کمک آن به شاه حریف دسترسی

حال سیاه نداشت. بوگولیوبوف با پذیرفتن ضعف ساختار پیاده ای، حداکثر دشواری را برای گسترش حمله حریف ایجاد می کند.

16. ♖xf6+ gxf6 17. ♔d2 ♖g6

تهدید سفید ♔d2-h6 و سپس

♖h1-h3-g3 بود. سیاه با استفاده از این

فرصت که می تواند ♔h6 18. ♔h6

18... ♔f4

می کند.

18. h5 ♖f4 19. ♖h4 ♔xf3

باز هم بهترین دفاع. ادامه زیر بد بود:

19... ♖xg2 20. ♖g4+ ♔f8

21. d5

و سفید سوار می گیرد. در صورت 19... e5

نیز سفید با 20. dxe5! برتری محسوسی به

دست می آورد.

20. gxf3 e5 21. d5 ♔d6

سیاه ناچار است مسیر پیاده خطرناک حریف

را مسدود کند، زیرا پیشروی پیاده به همراه

قربانی تفاوت در f4 حمله نیرومندی به

سفید خواهد داد.

22. h6 ♔h8 23. ♔c2 ♖xd3?

حرکت 23... ♖g6 بخت بیشتری برای

سیاه باقی می گذاشت. پس از حرکت متن

فقط سوارهای سنگین روی صفحه باقی

خواهد ماند و «مرحله چهارم» بازی شطرنج

فرا می رسد.

آخر بازی سوارهای سنگین

موقعیت امنی دارد، حمله متقابلی به راه اندازد.

34... ♔h6 35. ♖g8!

تهدید سفید ♖e8 36. و حمله غیرقابل دفع است. سیاه فقط یک پاسخ دارد.

35... ♖e7 36. ♔a2

سفید فقط به این شکل باید ادامه دهد، در غیر این صورت پس از ♖e4+ 36... شاه سفید است که با حمله ماتی روبه رو می شود.

36... b5

سیاه در وضعیت اکراهی (زوکزواتنگ) است:

رخ باید از ستون h دفاع کند و همچنین از

خانه g4 که وزیر حریف تمام مدت در پی

رسیدن به آنجاست. وزیر سیاه باید خانه های

e8 و f8 را کنترل کند. سیاه با حرکت متن

می کوشد وضعیت شاه سفید را باز کند و

امیدوار است با این کار حمله متقابلی به

دست آورد.

37. ♖g3! f5

یک پیاده دیگر که وظیفه محافظت از شاه را

بر عهده داشت، سقوط می کند. ولی در

صورت 37... ♖h5 به هیچ شکل نمی توان

مانع 38. ♖g8 شد. حرکت جسورانه

37... ♔h5 نیز به ادامه زیر می انجامد:

38. ♖g8 h6 39. ♖h7 ♔d7

(39... ♖g4 40. ♖f5+ ♖g5

41. ♖h3#) 40. ♖g6!

38. ♖xf5

یابد. وضعیت سیاه بلافاصله با تهدیدهای

مواجه می شود و او باید از عرضهای هفتم و

هشتم دفاع کند.

29. ♖fe4 ♖g8 30. ♖e7 ♖f8

31. a4

تدارک برای امکان عقب نشینی شاه به a2 و

جلوگیری از حرکت b6-b5 که موجب

ضعف پیاده d5 می شد.

31... ♖h4 32. ♖e8 ♖xe8

33. ♖xe8+ ♔g7 34. ♖c8

وضعیت نمونه وار برای آخر بازیهایی از این

دست. سفید به عرض هشتم نفوذ کرده و

آماده تعقیب شاه حریف است. اینک تهدید

سفید چنین است:

35. ♖g8+ ♔h6 36. ♖e8

که پس از آن سیاه قادر به دفاع از پیاده f7

نخواهد بود؛ مثلاً:

36... ♖c7 37. ♖f8+ ♔h5

38. ♖g7 h6 39. ♖h8

مسئله اساسی در همه شاخه ها آن است که

سیاه فرصت پیدا نمی کند علیه شاه سفید که

الکساندر کوتوف سال ۱۹۲۶

الکساندر کوتوف، شطرنج‌باز نامدار روس، پس از ثانویسک و اسمیلوف سومین استادبرگی بود که در شوروی مدرسه شطرنج خود را تأسیس کرد. کتابهای آموزشی او نیز شهرت جهانی داشتند و به زبانهای مختلف ترجمه شدند.

کتاب *میراث شطرنجی آلخین* به گفته خود کوتوف بهترین و باارزشترین کتاب شطرنجی اوست. این اثر می‌تواند مجموعه درسیه‌هایی باشد هم برای بریتان و هم برای شطرنج‌بازانی که پس از فراگیری اصول اولیه شطرنج و کسب تجربه شرکت در مسابقات می‌خواهند شطرنج را به صورت علمی و عمیق دنبال کنند.

مزیت کتاب آن است که بخشهای مختلف آن تقریباً از یکدیگر مستقل هستند و هر شطرنج‌باز می‌تواند فصلی را که به تشخیص خود یا برپایه بیشتر در آن ضعف دارد، برای مطالعه انتخاب کند. هرچند خواندن کلی کتاب نیز بسیار سودمند خواهد بود و تصویر جامعی از اصول کلی بازی شطرنج را در ذهن شطرنج‌باز پدید می‌آورد.

این کتاب در چهار جلد با محتویات زیر تنظیم شده است:

جلد ۱: حمله و دفاع

جلد ۲: آخربازی

جلد ۳: زندگینامه آلخین - تئوری گشایشها

جلد ۴: تاکتیک و ترکیب

WWW.ACHAKZSTORE.IR

فرزین

فروشگاه آنلاین کتاب، ابتدای خیابان دانشگاه، شماره ۱۷۲، تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۶۲۲۰۶

